

I WILL NOT LOOK AWAY

SEE. FEEL. ACT.

IWILLNOTLOOKAWAY.ORG

DİZİ

Avrupa'nın seçimleri

Dizideki tüm yazılar, okuma sırasıyla tek bir belgede. Güncelleme: 15 Ekim 2026.

Avrupa liderliğinin seçimleri, olgularla ölçülüyor: enerjide kime bağımlı olduğu, Rusya ile pazardan geriye ne kaldığı, Ukrayna'daki savaşa nasıl gelindiği. Her yazıda olgular değerlendirmemizden ayrı tutuluyor.

İÇİNDEKİLER

1. Avrupa artık Moskova'ya bağımlı değil. Peki şimdi kime bağımlı?
 2. Washington'u kaygılandıran Avrupa-Rusya pazarı: rakamlar ne diyor
 3. 1990'dan 2022'ye: Ukrayna'daki savaşa nasıl gelindi
-

Avrupa artık Moskova'ya bağımlı değil. Peki şimdi kime bağımlı?

ÖZETLE

- 2021'de Rusya, Avrupa Birliği'nin ithal ettiği gazın %45'inden fazlasını sağlıyordu; 2025'te yaklaşık %13'ünü.
- Bugün en büyük tedarikçi yaklaşık %30 ile Norveç. ABD ise sıvılaştırılmış gazın %58'ini, yani Avrupa'da tüketilen tüm gazın yaklaşık **dörtte birini** sağlıyor.
- Avrupalı haneler gaza ortalama olarak 2021 başına göre **neredeyse iki kat** ödüyor: kWh başına 6,4 sentten 12,3 sente.
- 2025'te ABD'nin sıvılaştırılmış gazı, Avrupa'nın satın aldıkları arasında ortalamada en pahalısıydı.
- Trump 9 Ekim'de Rus dizeline yönelik yaptırımları Nisan 2027'ye kadar askıya aldı.
- Kuzey Akım sabotajı davası **14 Ekim**'de Hamburg'da başlıyor.

Avrupa kışa son yirmi yılın en düşük gaz rezervleriyle giriyor: ağustos sonunda depolar yaklaşık %63 doluydu ([Oilprice, 27/8/2026](#), Gas Infrastructure Europe verilerine göre). Hürmüz'de engellenen Katar gazı neredeyse ortadan kalktı (bkz. [Hürmüz krizi](#)).

Krizin bu kısmı Avrupa'nın elinde değildi. Ama böyle bir şok karşısındaki kırılganlığı, dört yıl önce yapılan bir tercihten kaynaklanıyor. Bu yazı, Avrupa liderliğinin büyük tercihleri üzerine bir dizinin ilki: her biri için neye karar verildiğini, hangi alternatiflerin bulunduğunu, bunun neye mal olduğunu ve neyin işe yaradığını soruyoruz.

2022'NİN TERCİHİ

Ukrayna'nın işgalinden sonra Birlik, Rus gazından çıkmaya karar verdi. Bu tercih tamamen özgür değildi. 2022 yazında Kuzey Akım'ın akışını kapasitenin beşte birine indiren Moskova'nın kendisiydi ([Bloomberg, 25/7/2022](#)); eylülde ise boru hattı yok edildi.

Çıkış artık bir tüzükte yazılı: 2026/261 sayılı tüzük ([EUR-Lex](#)). Kısa vadeli sözleşmeler zaten yasak: sıvılaştırılmış gaz için 25 Nisan 2026'dan, boru hattı gazı için 17 Haziran'dan beri. Uzun vadeli sözleşmeler sıvılaştırılmış gazda 1 Ocak 2027'de, boru hattı gazında 30 Eylül 2027'de sona eriyor.

Asıl mesele, bu gazın neyle ikame edildiği. Enerji Komiseri Dan Jørgensen'e göre Rusya'nın Avrupa ithalatındaki payı 2021'de %45'in üzerindeydi; 2024'te %19'a, 2025'te yaklaşık %13'e indi ([ANSA, Il Nordest aracılığıyla, 24/4/2025](#)). Bugün en büyük tedarikçi yaklaşık %30 ile Norveç ([Avrupa Komisyonu, üç aylık gaz raporu, 2025 2. çeyrek](#)). Gerisi çoğunlukla gemiyle, sıvılaştırılmış gaz olarak geliyor ve bu gazın %58'i ABD'den: Avrupa'nın toplam talebinin yaklaşık dörtte biri ([ACER, 2026](#)).

Moskova'ya bağımlılık sona erdi; denize ve Washington'a bağımlılık başladı. Temmuz 2025'te Trump'la yapılan ticaret anlaşmasında Birlik, üç yılda 750 milyar dolarlık ABD enerjisi almayı da taahhüt etti: birçok analistin gerçekleştirilemez bulduğu, bağlayıcı olmayan siyasi bir taahhüt ([Oil & Gas 360, 28/7/2025](#)).

NE KADAR ÖDÜYORUZ

Sıvılaştırılmış gaz doğası gereği daha pahalı: soğutulması, taşınması ve yeniden gazlaştırılması gerekiyor. Ama mesele bundan ibaret değil. 2025'in ikinci çeyreğinde ABD'de gazın megavatsaati 13,7 euroydu; Avrupa'ya ulaştığında 35,5 euro ödeniyordu (Avrupa Komisyonu, yukarıda anılan rapor). Bu farkın içinde maliyetler de var, satıcıların kâr marjları da. IEEFA'ya göre 2025'te ABD'nin sıvılaştırılmış gazı Avrupalı alıcılar için ortalamada en pahalısıydı; onu Katar ve Rus gazı izliyordu. 2022-2025 arasında Birlik bu gazdan 131,5 milyar euroluk aldı ([IEEFA, European LNG Tracker](#)). IEEFA, hayırsever vakıflarca finanse edilen, temiz enerjiye geçişi desteklediğini açıkça belirten kâr amacı gütmeyen bir Amerikan enstitüsü.

Faturada, haneler için vergiler dahil Avrupa ortalaması şöyle:

	2021 ilk yarı	2025 ikinci yarı
AB'de hanelerin ortalama gaz fiyatı (kWh başına sent)	6,4	12,28
Örnek: yılda 10.000 kWh tüketen bir konut	yaklaşık 640 €	yaklaşık 1.230 €

Kaynaklar: 2025 için [Eurostat, 5/5/2026](#); 2021 için Eurostat verisi, [Euronews, 26/2/2026](#) aracılığıyla. Örnek, gösterge niteliğindeki bir tüketim üzerinden yaptığımız kendi hesabımız; ülkeler arasındaki farklar çok büyük.

Fiyat neredeyse ikiye katlandı ve 2025 sonu verileri henüz Körfez savaşını içermiyor: Şubat-Nisan 2026 arasında Avrupa başkentlerinde gaz fiyatı %6,8 daha arttı ([Euronews, 14/5/2026](#), HEPI endeksi). Yine de söylemek gerekir ki toptan fiyatlar, işgalden aylar önce, 2021'in ikinci yarısında salgın sonrası toparlanmayla fırlamaya başlamıştı ([Dünya Bankası, aylık seri](#)): kriz yalnızca Avrupa'nın tercihlerinden doğmuyor.

WASHINGTON MOSKOVA İLE PAZARLIK EDERKEN

Avrupa Rus gazından vazgeçmek için bir tarih belirledi ve o tarihe kadar almaya devam ediyor; en önemli müttefiki ise ters yönde ilerliyor. Trump 9 Ekim'de Putin'le Rus dizeli almak için bir anlaşma yaptığını duyurdu: hemen 300.000 tonun üzerinde, ardından birkaç milyon tona kadar artan miktarlar. ABD Hazinesi, gemilere yüklenmiş Rus dizeline yönelik yaptırımları Nisan 2027'ye kadar askıya alan bir lisans çıkardı ([OPB, 9/10/2026](#)). Zelenski bunu güçlü ortakların “zayıf bir kararı” olarak nitelendirdi.

Reuters 8 Ekim'de, özel temsilci Jared Kushner ile Putin'in danışmanı Kirill Dmitriyev'in Kuzey Akım'a bir Amerikalı yatırımcının girmesini görüştüğünü bildirdi ([Reuters, WHBL aracılığıyla, 8/10/2026](#)). Beyaz Saray, konunun son zamanlarda konuşulmadığını söylüyor; Berlin ise yeniden açılmanın “istenmediğini” belirtiyor. Boru hatları Avrupa yaptırımları altında: AB hukukuna göre yeniden çalıştırılması, Washington ne karar verirse versin, yasa dışı kalır.

KUZEY AKIM'I KİM YOK ETTİ

14 Ekim'de Hamburg'da, İtalya'dan iade edilen Ukrayna vatandaşı Serhiy Kuznetsov'un davası başlıyor. Kuznetsov, patlayıcıları yerleştiren yedi kişilik grubu yönetmekle suçlanıyor. Alman soruşturmacılara göre emir, Moskova'yı gaz gelirlerinden yoksun bırakmak için bir Ukrayna devlet kurumundan gelmiş. Kyiv bunu reddediyor; Zelenski hiçbir şey bilmediğini söyledi ([JusticeInfo](#)). İkinci bir şüpheli, Volodimir Juravlyov, bir Polonya mahkemesinin iadesini reddetmesinin ardından ağustosta Hırvatistan'da tutuklandı ([LIGA, 19/8/2026](#)). Bu yıllarda ABD'yi ya da Rusya'nın kendisini sorumlu tutan iddialar hiçbir yargısal soruşturmada doğrulanmadı. Suçlamaların her hâlükârda mahkemede kanıtlanması gerekiyor.

NE İŞE YARADI

2022'de birçok kişi karne uygulaması ve kapanan fabrikalar öngörüyordu. Öyle olmadı: Avrupa, Rus gazının büyük kısmını üç yılda ikame etti ve sevkiyatları silah olarak kullanan bir tedarikçinin şantajına açık olmaktan çıktı. Bu gerçek bir başarı. Bedeli ise neredeyse ikiye katlanan bir fatura ve daha pahalı, uzak krizlere daha açık yeni bir bağımlılık oldu.

DEĞERLENDİRME MİZ

Rus gazından çıkmak savunulabilir bir tercihti: hiçbir ülke evlerinin ısınmasını, komşusunu daha yeni işgal etmiş birine emanet etmemeli. Hata, bunu gerçek bir özerklik inşa etmeden yapmaktı. Avrupa tedarikçisini değiştirdi, durumunu değil. Gazının dörtte birini tek bir ülkeye bağladı, ondan daha fazlasını almayı vaat etti ve şimdi o ülkenin dizel konusunda, belki de Kuzey Akım konusunda Moskova ile kendi başına pazarlık ettiğini görüyor; faturayı ise Avrupalı

haneler ödüyor. Bir geçiş döneminde seçim yapabilen bir liderlik, yalnızca kimden almayı bırakacağını değil, bir daha asla kime bu kadar bağımlı olmayacağını da sormalıydı.

Güncelleme, 11 Ekim 2026. Alman kuruluşu [Urgewald](#)'a göre, analiz şirketi Kpler'in verileriyle, Ocak-Eylül 2026 arasında Birlik limanlarına Arktik Yamal projesinden 12,18 milyon ton Rus sıvılaştırılmış gazı ulaştı: 2025'in aynı dönemine göre %9,5 fazla, bir rekor. Yamal teslimatlarının %85'i Avrupa'ya gidiyor; eylülde Birlik'e ulaşanların neredeyse dörtte üçü Fransa'da, Dunkerque ve Montoir'da boşaltıldı ([Euronews](#)). Urgewald bunların değerini yaklaşık 7,9 milyar euro olarak tahmin ediyor, ancak bunun fiili ödemelerin ya da Rus devletinin gelirlerinin toplamı değil, piyasa fiyatlarına dayalı bir hesap olduğu uyarısında bulunuyor. Üçüncü çeyrekte teslimatlar bir önceki yıla göre %13,6 azaldı. Bu alımlar yasal: kısa vadeli sözleşmeler nisandan beri yasak, uzun vadeli 1 Ocak 2027'den itibaren yasak olacak. Bu nedenle "Washington Moskova ile pazarlık ederken" bölümünü açan ve Avrupa'nın Rus gazından "vazgeçtiğini" söyleyen cümleyi düzelttik: vazgeçecek, ama şimdilik almaya devam ediyor.

Güncelleme, 15 Ekim 2026. Dava 14 Ekim'de Hamburg Yüksek Eyalet Mahkemesi'nde başladı ve 2027 başına kadar sürmesi bekleniyor. İddia makamına göre Kuznetsov ve diğer Ukraynalı askerler Ukrayna devlet kurumlarının emriyle hareket etti; sanık bunu reddediyor ve duruşmada konuşmadı ([Courthouse News](#)). Savunma, sanığın olaya karıştığına dair kanıt bulunmadığını ve aynı zamanda boru hattının meşru bir askeri hedef, «Rusların elinde bir silah» olduğunu savunuyor. Mahkeme bu nedenle olayın savaş hukukunun yasakladığı bir sivil altyapı saldırısı mı, yoksa askeri bir eylem mi olduğuna karar verecek. BBC'ye göre Kuznetsov Eylül 2022'de Ukrayna silahlı kuvvetlerinde fiilen görevdeydi ([LIGA](#), [BBC'ye dayanarak](#)). Ukrayna Başsavcılığı devletin müdahil olduğuna dair kanıt bulamadığını söylüyor ([Kyiv Independent](#)).

NELER İZLENMELİ

- 1 Kasım'daki depo seviyeleri ve 14 Ekim'den itibaren Hamburg davası.
- ABD'ye Rus dizeli teslimatları ve Kuzey Akım ile Lukoil üzerine görüşmeler.
- Eurostat'ın 2026 ilk yarısına ait fatura verileri, ekim sonunda bekleniyor.

Kaynaklar: [Oilprice](#), 27/8/2026 · [Bloomberg](#), 25/7/2022 · [EUR-Lex](#) · [ANSA](#), Il Nordest aracılığıyla, 24/4/2025 · [Avrupa Komisyonu](#), üç aylık gaz raporu, 2025 2. çeyrek · [ACER](#), 2026 · [Oil & Gas 360](#), 28/7/2025 · [IEEFA](#), [European LNG Tracker](#) · [Eurostat](#), 5/5/2026 · [Euronews](#), 26/2/2026 · [Euronews](#),

[14/5/2026](#) · [Dünya Bankası, aylık seri](#) · [OPB, 9/10/2026](#) · [Reuters, WHBL aracılığıyla, 8/10/2026](#) · [JusticeInfo](#) · [LIGA, 19/8/2026](#) · [Urgewald, 9/10/2026](#) · [Euronews, 9/10/2026](#) · [Courthouse News, 14/10/2026](#) · [LIGA, BBC'ye dayanarak, 10/10/2026](#) · [Kyiv Independent, 9/7/2026](#)

Washington'ı kaygılandıran Avrupa-Rusya pazarı: rakamlar ne diyor

ÖZETLE

- Avrupa Birliği ile Rusya arasındaki ticaret 2012'de zirveye ulaştı ve sonra düştü: 2021'de, işgalden önce, şimdiden neredeyse dörtte bir daha düşüktü.
- 2021'de Rusya, Avrupa malları için beşinci pazardı; Avrupa'nın Moskova'dan aldıklarının %62'si enerjiydi.
- ABD, Kuzey Akım 2'ye 2019'daki yaptırımlarla ve Biden'ın 7 Şubat 2022 tarihli sözüyle açıkça karşı çıktı.
- Bugün AB, Amerikan sıvılaştırılmış gazının yarısından fazlasını alıyor ve Avrupalı NATO üyelerinin ithal ettiği silahların %58'i ABD'den geliyor.
- Aynı dönemde Avrupa, Suudi Arabistan'a yeniden silah satmaya başladı ve Azerbaycan gazını «güvenilir» olarak nitelendirdi.

GERİ DÖNEN BİR TEZ

Kamuoyu tartışmasında, İtalya'da ve başka yerlerde, sık sık bir fikir geri dönüyor: Savaştan önce Avrupa ile Rusya arasında büyük bir pazar doğuyordu; Avrupa sanayisi Rus hammaddeleriyle birleşiyordu. ABD'nin ağırlığını azaltacak ve Washington'un durdurmakta çıkarı olacak bir ihtimal.

Bu fikrin doğru bir yanı ve rakamların doğrulamadığı bir yanı var. Burada ikisini ayırıyoruz. Bu, Avrupa liderliğinin tercihleri üzerine dizinin, [enerji](#) yazısından sonraki üçüncü yazısı.

«LİZBON'DAN VLADİVOSTOK'A» HAYALİ

Projenin bir tarihi var. 25 Kasım 2010'da, o sırada başbakan olan Vladimir Putin, bir Alman gazetesinde serbest ticaret bölgesiyle birlikte «Lizbon'dan Vladivostok'a» uzanan büyük bir ekonomik alan önerdi ([Moscow Times, 25/11/2010](#)).

Berlin temkinli yanıt verdi: Angela Merkel fikri paylaştığını, ancak Rusya'nın o yönde ilerlemediğini söyledi ([AFP, bilaterals.org aracılığıyla](#)). Proje hiçbir zaman açıklamaların ötesine geçmedi.

Peki ya dolar? 2019'da Rusya'nın en büyük petrol şirketi Rosneft, Amerikan yaptırımlarından korunmak için tüm ihracat sözleşmelerini dolardan avroya geçirdi ([High North News](#), [Reuters'a dayanarak](#)).

RAKAMLAR NE DİYOR

AB-Rusya mal ticareti (milyar €)	2002	2012	2021	2025
Rusya'dan ithalat	61	204	158	27
Rusya'ya ihracat	33	118	89	30

Kaynaklar: 2012 ve 2021 için [Eurostat, 7/3/2022](#); 2002 için [Chronicle.lu](#) tarafından aktarılan Eurostat verileri; 2025 için [The Trade Hub](#) tarafından aktarılan Eurostat Comext verileri, [Eurostat](#) çeyrek verileriyle tutarlı.

Ticaret 2012'ye kadar büyüdü, ardından Kırım krizi, ilk yaptırımlar ve petrol fiyatlarındaki düşüşle geriledi. 2021'de Rusya, Avrupa ihracatının %4,1'ini ve ithalatının %7,5'ini oluşturuyordu; Avrupa'nın Moskova'dan aldıklarının %62'si enerjiydi (Eurostat, yukarıda).

Önemli ama basit bir ilişkiydi: Avrupa makinelerine karşılık Rus hammaddeleri. Ve savaştan önce şimdiden daralıyordu. Rusya'nın 1.830 milyar dolarlık GSYH'si, AB'nin 17.300 milyarlık GSYH'sinin yaklaşık onda biriydi ([Dünya Bankası](#), [FRED aracılığıyla](#)). Oluşmakta olan ekonomik bir «imparatorluktan» söz etmek verilerle desteklenmiyor.

KARŞIT ÇIKARLARI KİM TAŞIYORDU

Amerikan çıkarları ise belgelenmiş durumda.

20 Aralık 2019'da Trump, Kuzey Akım 2'yi döşeyen şirketlere yaptırım öngören bir yasayı imzaladı. Birkaç saat sonra İsviçre-Hollanda şirketi Allseas çalışmaları durdurdu ([Reuters](#), [PGI aracılığıyla](#)). Alman hükümeti «sınır ötesi» yaptırımları reddettiğini açıkladı ([EUobserver](#)).

7 Şubat 2022'de, Şansölye Scholz'un yanında Biden, işgal halinde Kuzey Akım 2'nin biteceğini söyledi. Scholz boru hattının adını anmaktan kaçındı ([CNBC, 7/2/2022](#)).

2022'den sonra kimin kazandığı ölçülebilir:

- **Gaz.** 2025'te ABD'nin ihraç ettiği sıvılaştırılmış gazın %54'ü AB'ye gitti; bu, bir önceki yıla göre %63 daha fazla ([Banchero Costa](#), [Hellenic Shipping News aracılığıyla](#)). Dizinin enerji yazısı bunun hangi fiyata olduğunu gösterdi.

- **Silahlar.** 2021-2025 arasında ABD, Avrupalı NATO üyelerinin ithal ettiği silahların %58'ini sağladı ([SIPRI, Defense News aracılığıyla, 9/3/2026](#)).

Dolarda ise savaş eğilimi değiştirmedir. 1999'da merkez bankası rezervlerinin %71'ini oluştuyordu; bugün %56,7'de, avro ise %20,6'ya yükseldi ([IMF, 30/9/2026](#)).

ÇIKAR, NEDEN DEĞİLDİR

Bir çıkara sahip olmak, bir olaya yol açmış olmak demek değildir. Büyük çaplı savaş 24 Şubat 2022'de, Rus birlikleri Ukrayna'ya girdiğinde başladı. 2 Mart'ta BM Genel Kurulu 141 oyla geri çekilmelerini talep etti ([BM, ES-11/1 sayılı karar](#)). 16 Mart'ta Uluslararası Adalet Divanı Rusya'ya askeri operasyonlarını askıya almasını emretti ([UAD, karar](#)). O güne nasıl gelindiği, herkesin sorumluluğuyla birlikte, [bir sonraki yazının](#) konusu.

AHLAKİ FATURA

Avrupa'ya yönelik eleştirinin tamamen haklı olduğu bir nokta var. AB, ilkeler adına Rusya'dan vazgeçerken, daha az titizlikle başka ilişkiler kurdu:

- 18 Temmuz 2022'de Komisyon Başkanı von der Leyen, Bakü'de Azerbaycan'dan gelen gazı 2027'ye kadar iki katına çıkarmak için bir anlaşma imzaladı ve ülkeyi güvenilir bir ortak olarak nitelendirdi ([Avrupa Komisyonu, IP/22/4550](#)). Bir yıl sonra Azerbaycan, Dağlık Karabağ'ı askeri bir saldırıyla aldı ve yüz binden fazla Ermeni Ermenistan'a kaçtı ([BMMYK, Reuters aracılığıyla](#)).
- 31 Mayıs 2023'te İtalya, Yemen savaşı nedeniyle getirilen Suudi Arabistan'a bomba ve füze satışı yasağını kaldırdı ([Reuters, The New Arab aracılığıyla](#)).
- Ocak 2024'te Almanya, 7 Ekim'den sonra Suudilerin İsrail'e karşı tutumunu gerekçe göstererek Riyad'a Eurofighter satışına koyduğu vetoyu kaldırdı ([AP, PBS aracılığıyla](#)).

NE İŞE YARADI

Ticaretin kesilmesi, Moskova'nın yıllarca Avrupa hükümetlerini etkilemek için kullandığı kaldıracı elinden aldı. 2025'in ikinci çeyreğinden bu yana AB, yirmi yılı aşkın bir süredir ilk kez Rusya ile ticaret fazlası veriyor ([Euronews, 30/8/2025](#); [Eurostat, Sofia Globe aracılığıyla, 24/2/2026](#)). 2021'de ithal ettiği gazın %45'ini tek bir ülkeden alan bir Avrupa şantajına açıldı; bugün çok daha az açık.

DEĞERLENDİRME

Bu bölüm sitenin görüşünü yansıtır. Yukarıda aktarılan olgulardan ayrılır.

ABD'nin Avrupa'yı Rusya'dan ayırmakta çıkarı olduğunu söyleyenler haklı: Washington bunu söyledi ve yaptı; Kuzey Akım yaptırımlarıyla ve Biden'ın sözüyle. Bu yüzden Amerika'nın «savaşı patlattığını» söyleyenler ise çıkarı nedenle karıştırıyor ve tankları gönderenin tercihini siliyor. Avrupa-Rusya pazarı 2022'de öldürülmedi: Moskova serbest ticarete Kırım'ı tercih ettiğinde, on yıl önce durmuştu.

Niyetlerden daha ağır basan bir olgu kalıyor. Savaşın nedeni ne olursa olsun, sonucu Avrupa'yı alternatifsiz bıraktı ve onu asıl kazançlı taraf olan Washington'a daha bağımlı hale getirdi. Ama Rus alternatifi de kendi başına bir bağımlılıktı. Egemen bir Avrupa, iki efendi arasında seçim yapmak yerine kendi özerkliğini inşa etmeliydi.

Bir de çifte standart var. AB, ilkeler adına Moskova ile bağlarını kopardı; ama aynı zamanda Yemen'i bombalamış olanlara yeniden silah satmaya başladı ve bir yıl sonra bir çatışmayı silah zoruyla çözecek bir hükümeti güvenilir diye nitelendirdi. Yalnızca o anki düşmana uygulanan ilkeler ilke değildir: işine geldiği gibi davranmaktır.

NELER İZLENMELİ

- Eurostat'ın 2026'da Rusya ile ticarete ilişkin verileri ve 23. yaptırım paketi.
- Amerikan enerjisi için verilen 750 milyar dolarlık taahhüt: bunun ne kadarının gerçekten satın alındığı.
- AB'nin silah ihracatına ilişkin ortak tutumunun gözden geçirilmesi.

Kaynaklar: [Moscow Times, 25/11/2010](#) · [AFP, bilaterals.org aracılığıyla](#) · [High North News, Reuters'a dayanarak](#) · [Eurostat, 7/3/2022](#) · [Chronicle.lu](#) · [The Trade Hub](#) · [Eurostat](#) · [Dünya Bankası, FRED aracılığıyla](#) · [Reuters, PGJ aracılığıyla](#) · [EUobserver](#) · [CNBC, 7/2/2022](#) · [Banchero Costa, Hellenic Shipping News aracılığıyla](#) · [SIPRI, Defense News aracılığıyla, 9/3/2026](#) · [IMF, 30/9/2026](#) · [BM, ES-11/1 sayılı karar](#) · [UAD, karar](#) · [Avrupa Komisyonu, IP/22/4550](#) · [BMMYK, Reuters aracılığıyla](#) · [Reuters, The New Arab aracılığıyla](#) · [AP, PBS aracılığıyla](#) · [Euronews, 30/8/2025](#) · [Eurostat, Sofia Globe aracılığıyla, 24/2/2026](#)

1990'dan 2022'ye: Ukrayna'daki savaşa nasıl gelindi

ÖZETLE

- 1990'da Batılı liderler Gorbaçov'a NATO'nun doğuya genişlemeyeceğine dair sözlü güvence verdi. **Bunu hiçbir zaman yazıya dökmediler.**
- Rusya birçok kez **her devletin kendi ittifaklarını seçme hakkını** imzaladı ve 1994'te Ukrayna'nın sınırlarını güvence altına aldı.
- Siyasi çatışma 2007-2008 civarında başlıyor. Kopuş, Avrupa ile Rusya'nın Ukrayna ekonomisi için yarıştığı 2013-2014'te geliyor.
- Ukrayna'daki aşırı sağ vardı ve silahlıydı, ama seçimlerde hiçbir zaman %5'i aşamadı.
- Donbas'taki savaş sekiz yılda yaklaşık **14.300 kişinin** ölümüne yol açtı. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre Rusya ayrılıkçı bölgeleri **Mayıs 2014'ten itibaren** kontrol ediyordu.

BU YAZI NEDEN

Büyük çaplı savaş 24 Şubat 2022'de başlıyor, ama Avrupa ile Rusya arasındaki kopuşun kökleri eskiye uzanıyor. [Önceki yazı](#), bu kopuşta çıkarı olanlarla ona yol açanları birbirinden ayırdı. Burada otuz yılı sıraya koyuyoruz, tek bir kuralla: Bir taraf için rahatsız edici her olgu için diğer tarafı rahatsız edenleri de arıyoruz ve sözü önce mahkemelere ve uluslararası gözlemcilere, sonra hükümetlere veriyoruz.

1990: SÖZLÜ VAAT

9 Şubat 1990'da ABD Dışişleri Bakanı James Baker, Gorbaçov'a üç kez NATO'nun doğuya «bir santim bile» ilerlemeyeceğini söyledi. Bush, Kohl, Mitterrand ve Thatcher de benzer şeyler söyledi. Bunu, [National Security Archive](#) tarafından 2017'de yayımlanan belgeler kanıtıyor.

Ama bu sözlerin hiçbiri bir antlaşmaya girmede. Almanya'nın yeniden birleşmesine ilişkin antlaşma yalnızca eski Doğu Almanya'da yabancı NATO birliklerini ve nükleer silahları yasaklıyor. 2014'te bizzat Gorbaçov, o yıllarda Doğu'ya genişlemenin konuşulmadığını söyledi; yine de Batı'nın o anlaşmaların ruhuna ihanet ettiğini ekledi ([Alman Federal Güvenlik Politikası Akademisi](#)).

MOSKOVA NE İMZALADI

- **Helsinki 1975 ve İstanbul 1999:** Her devlet ittifaklarını özgürce seçer. [İstanbul Şartı](#), kimsenin kendi güvenliğini başkalarının güvenliği pahasına artırmaması gerektiğini, yani Moskova'nın her zaman kullandığı argümanı ekliyor; ayrıca kimsenin Avrupa'nın bir bölümünü kendi «nüfuz alanı» sayamayacağını da. İkisi aynı paragrafta yer alıyor.
- **Budapeşte 1994:** Ukrayna eski Sovyet nükleer silahlarından vazgeçiyor; Rusya, ABD ve Birleşik Krallık onun sınırlarına saygı göstermeyi taahhüt ediyor.
- **NATO-Rusya Kurucu Senedi, 1997:** Taraflardan hiçbirinin diğerinin kararları üzerinde veto hakkı yok.

Ve NATO'ya girmek isteyenler Doğu ülkeleriydi: Polonya, Macaristan, Çekya ve Baltık ülkeleri Sovyet işgallerini hatırlıyordu.

İŞBİRLİĞİNDEN ÇATIŞMAYA

1999. Polonya, Macaristan ve Çekya NATO'ya giriyor. Aynı yıl NATO, BM onayı olmadan Kosova nedeniyle Sırbistan'ı bombalıyor. Moskova bunu unutmayacak.

2002. Hâlâ işbirliği dönemi: NATO-Rusya Konseyi kuruluyor. O aylarda Ukrayna Devlet Başkanı Kuçma'nın yanında Putin, Ukrayna ile NATO arasındaki ilişkilerin «bu iki ortak arasındaki bir mesele» olduğunu söylüyor ([Kremlin](#)).

2007-2008. Münih'te Putin, ABD'nin önderlik ettiği düzene açıkça saldırıyor. Uyarılar Batı'dan da geliyor: Daha 1997'de Amerikalı diplomat George Kennan genişlemeyi Soğuk Savaş'tan bu yana Amerikan politikasının en vahim hatası olarak nitelendirmişti ([New York Times, 5/2/1997](#)). Şubat 2008'de ABD'nin Moskova Büyükelçisi William Burns, Washington'a Ukrayna'nın NATO'ya girmesinin tüm Rus yönetici sınıfı için en net kırmızı çizgi olduğunu yazıyor (WikiLeaks'in yayımladığı yazışma, [Fair Observer](#)).

Nisan'da Bükreş zirvesinde NATO, Ukrayna ile Gürcistan'ın «üye olacağını» duyuruyor ([NATO, 3/4/2008](#)), ama Almanya ve Fransa somut üyelik yolunu engelliyor. Sonuç: Moskova kendini tehdit altında hissediyor, Kyiv korumasız kalıyor. Ağustos'ta Gürcistan'da savaş çıkıyor; Avrupa Birliği'nin istediği bir soruşturma, ilk ateşi Tiflis'in açtığı, ama Rusya'nın karşılığının meşru müdafaa sınırlarını aştığı sonucuna varacak ([RTÉ, Tagliavini raporu üzerine](#)).

O zaman bile yol belli değildi: 2010'da ABD ve Rusya yeni bir nükleer silah antlaşması imzalıyor, 2012'de Rusya Avrupa'nın alkışlarıyla Dünya Ticaret Örgütü'ne giriyor ([EUI](#)).

2013: BİR ÜLKE İÇİN İKİ PAZAR

Asıl kopuş ekonomik bir çekişmeden doğuyor. Moskova Ukrayna'yı kendi gümrük birliğinde istiyor; Brüksel ona bir serbest ticaret anlaşması öneriyor. İkisi birlikte olmaz.

Ağustos 2013'te Rusya, Ukrayna mallarını bir hafta boyunca sınırda bekletiyor ([OSW](#)). Putin'in bir danışmanı Avrupa ile imzayı «intihar» olarak nitelendiriyor ([Reuters](#), [Moscow Times aracılığıyla](#)). Kasım'da Devlet Başkanı Yanukoviç imzadan vazgeçiyor; 17 Aralık'ta Moskova ona 15 milyar dolar ve gazda üçte bir indirim veriyor ([Moscow Times](#)). Maydan meydanındaki protestolar buradan doğuyor.

2014: MAYDAN, KIRIM, DONBAS

Maydan. Üç aylık protestoların ardından Yanukoviç Şubat'ta kaçıyor. Yalnızca 18-20 Şubat arasında Kyiv'in merkezinde 73 sivil ve 11 polis ölüyor ([Hromadske](#)). Şubat başında, Amerikalı diplomat Victoria Nuland'ın büyükelçiyle hükümete kimin girmesi gerektiğini konuştuğu ve Avrupa Birliği'ne hakaret ettiği gizlice kaydedilmiş bir telefon görüşmesi yayılmıştı ([MPR](#), [AP'ye dayanarak](#)): Washington söz sahibi olmak istiyordu ve Brüksel'le aynı görüşte değildi.

Aşırı sağ. Vardı ve silahlıydı. Azov taburu 2014'te kuruluyor ve ilk komutanı neo-Nazi bir gruptan geliyordu; 2018'de ABD Kongresi onun finanse edilmesini yasaklıyor ([The Hill](#), [Temsilci Ro Khanna'nın sitesinde](#)). Ama sandıkta ağırlığı az: 2019'da birleşik aşırı sağın tamamı %2,15 alıyor ve parlamento dışında kalıyor ([Swedish Institute of International Affairs](#)). Aynı yıl Yahudi bir aileden gelen Zelenski %73 ile kazanıyor.

Kırım ve Donbas. Mart'ta Rusya Kırım'ı ilhak ediyor; BM Genel Kurulu 100 kabul, 11 ret ve 58 çekimser oyla referandumu geçersiz ilan ediyor ([Library of Congress](#)). Nisan'da eski bir Rus istihbarat subayı olan İgor Girkin'in yönettiği silahlı bir grup Slovyansk'ı ele geçiriyor. Girkin «savaşın tetiğini çektiğini» söyleyecek, ama yazın savaşınların çoğunun yerel olduğunu da kabul edecek ([Moscow Times](#)). 2025'te Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Rusya'nın ayrılıkçı bölgeleri 11 Mayıs 2014'ten itibaren kontrol ettiğine ve MH17 uçağının düşürülmesinden sorumlu olduğuna hükmetti ([AIHM, 9/7/2025](#)).

Odesa. 2 Mayıs'ta Ukrayna yanlıları ile Rusya yanlıları arasındaki çatışmalarda 48 kişi ölüyor; bunların 42'si Rusya yanlılarının barikat kurduğu Sendikalar Evi'ndeki yangında hayatını kaybediyor ([Kyiv Post](#)). 2025'te Avrupa Mahkemesi, şiddeti önlemediği, kurbanları kurtarmadığı ve gereği gibi soruşturmadığı için Ukrayna'yı mahkûm etti ([AIHM, 13/3/2025](#)).

Ölüler. BM, 2014-2021 arasında en az 3.404'ü sivil olmak üzere yaklaşık 14.300 ölü sayıyor; çoğu ilk iki yılda ([BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği](#)).

MİNSK: KİMSENİN UYMADIĞI BİR ANLAŞMA

Minsk anlaşmaları (2014-2015) ateşkes, silahların ve yabancı güçlerin çekilmesi ve Donbas'a özerklik öngörüyordu. Hiçbir zaman uygulanmadı. 2022'de Merkel, Minsk'in Ukrayna'ya güçlenmesi için zaman kazandırmaya da yaradığını söyledi ([TASS, Die Zeit'a dayanarak](#)): Moskova için bu, Batı'nın kötü niyetinin kanıtı. Ama Rusya, anlaşmanın istediği gibi güçlerini hiçbir zaman çekmedi.

SON HAFTALAR

İşgalden önceki günlerde AGİT gözlemcileri cephe hattı boyunca atışlarda ani bir artış kaydediyor: Donetsk'te 18-20 Şubat 2022 arasında 2.100'den fazla ateşkes ihlali ([AGİT](#)). Her taraf diğerini suçluyor.

Moskova işgali, Donbas'taki Rusça konuşanlara yönelik iddia edilen bir «soykırımla» gerekçelendiriyor. Mart 2022'de Uluslararası Adalet Divanı bu soykırıma dair elinde kanıt olmadığını söylüyor ([UAD](#)).

DEĞERLENDİRMEMİZ

Bu bölüm sitenin görüşünü yansıtır. Yukarıda aktarılan olgulardan ayrılır.

Açıklamak, haklı çıkarmak değildir. Batı sözlü güvenceler verdi, sonra bunları hiçe saydı, kendi diplomatlarını dinlemedi ve Bükreş'te en kötü yolu seçti: üyeliği vermeden duyurmak. Washington, Maydan'dan doğan hükümeti etkilemeye çalıştı. Ukrayna'da silahlı aşırı sağa çok uzun süre göz yumuldu ve Odesa'da devlet başarısız oldu. Bunlar olgulardır ve dürüst bir anlatı bunları içermek zorundadır.

Ama Rusya, her devletin ittifaklarını seçme hakkını imzalamış ve Ukrayna'nın sınırlarını güvence altına almıştı. Kyiv'in ekonomik bir tercih yapmasını engellemek için ticari ablukayı kullandı, sonra Kırım'ı ve Donbas'ı aldı. Batı'nın hiçbir hatası bir işgali meşru kılmaz: BM Şartı, kendini tehdit altında hisseden dahil herkese kuvvet kullanmayı yasaklar. Washington'a uyguladığımız ölçü budur ve Moskova'ya da uygulanmalıdır.

NELER İZLENMELİ

- Dizinin bir sonraki yazısı: 2022'den sonra Avrupa'nın tercihleri ve bunların maliyeti.
- Temmuz 2025 kararının önünü açtığı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde Rusya'ya karşı bireysel başvurular.

Kaynaklar: [National Security Archive](#) · [Alman Federal Güvenlik Politikası Akademisi](#) · [İstanbul Şartı](#) · [Kremlin](#) · [New York Times, 5/2/1997](#) · [Fair Observer](#) · [NATO, 3/4/2008](#) · [RTÉ, Tagliavini raporu üzerine](#) · [EUI](#) · [OSW](#) · [Reuters, Moscow Times aracılığıyla](#) · [Moscow Times](#) · [Hromadske](#) · [MPR, AP'ye dayanarak](#) · [The Hill, Temsilci Ro Khanna'nın sitesinde](#) · [Swedish Institute of International Affairs](#) · [Library of Congress](#) · [Moscow Times](#) · [AIHM, 9/7/2025](#) · [Kyiv Post](#) · [AIHM, 13/3/2025](#) · [BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği](#) · [TASS, Die Zeit'a dayanarak](#) · [AGİT](#) · [UAD](#)

N3R1-70 — I Will Not Look Away — Çevrimiçi sürüm: <https://iwillnotlookaway.org/s/tr/dizi-avrupanın-secimleri-tam-metin.html>